

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO

Viite: Lausuntopyyntöne OM 25/41/2008
OM 016:00/2009

10.5.2010

LASTEN SUOJELEMINEN SEKSUAALISELTA RIISTOLTA JA HYVÄKSIKÄYTÖLTÄ
OM: Mietintöjä ja lausuntoja 34/2010

Lausuntonaan työryhmämietinnöstä 34/2010 Kriminaalihuollon tukisäätiö (Krits) esittää seuraavaa.

Euroopan neuvoston yleissopimus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan kattaa erittäin monipuolisesti toimenpiteitä, joilla lapsiin kohdistuvaa seksuaalista väkivaltaa voidaan ehkäistä. Positiivista on, että sopimuksessa huomioidaan myös rikoksiin syyllistyneiden hoidon kehittäminen ja interventiot syyllistymisvaarassa oleville, eikä pelkästään edellytetä rangaistusten koventamista. Interventioiden tarjoaminen on ennen kaikkea potentiaalisten uhrien edun mukaista.

Työryhmä on käsitellyt perusteellisesti tehtäväksiannon lainsäädäntömuutoksia koskevat osiot ja niiden vaikutukset. Sen sijaan työryhmän tekemässä arvioinnissa nykyisten kansallisten toimenpiteiden riittävydestä lasten seksuaalisen riiston ja hyväksikäytön ehkäisyssä lähtökohtana on monin osin ollut minimitaso kehittämisetimet tai perusteluiden esittäminen sille, että nykyinen varsin vaatimaton käytäntö riittää.

Kun työryhmän esitykset merkitsevät seksuaalirikoksiin syyllistyneiden rangaistusten koventamista ja vankilaan tuomittujen määrän voimakasta kasvua ja voimavarojen osoittamista repressiivisiin toimiin, olisi kohtuullista että vähintään saman verran yhteiskunta panostaisi ehkäiseviin ja korjaaviin toimiin. Seksuaalirikoksienkin ehkäisyssä on ensisijassa kysymys ihmisten hyvinvointiin, turvallisuuteen ja

kehittämiseen liittyvistä toimista ja niiden vahvistamisesta eikä valvonnan ja rangaistusten vahvistamisesta.

Tapio Lappi-Seppälä analysoi mm. kirjassaan Rikollisuus ja kriminaalipolitiikka anglosaksisten maiden ja Manner-Euroopan kriminaalipolitiikan kovenemista ja vankilukujen kasvua. Em. alueilla hyvinvointivaltiollisia rakenteita on purettu -70 ja -80 -luvuilta lähtien samaan aikaan kun rikoksista tuomitut rangaistukset ovat koventuneet. Rangaistuksia koventamalla on tavoiteltu rikollisuutta vähentävää vaikutusta mutta tosiasiallisesti näiden välillä ei ole yhteyttä. Koventaminen itse asiassa palvelee yleispoliittisia päämääriä: kukaan ei ole toistaiseksi hävinnyt vaaleja lupaamalla korottaa rangaistuksia. Pohjoismaiset hyvinvointivaltiot ovat sitä vastoin säilyneet alhaisen rikollisuuden ja alhaisen rangaistustason maina. Tätäkin taustaa vasten – mikäli yleissopimuksen ratifioiminen todella välttämättä edellyttää rangaistusten koventamista – myös kuntouttavien toimenpiteiden kehittäminen on hyvin perusteltua.

Lausuntonaan Krits viittaa myös aikaisempaan lausuntoonsa oikeusministeriölle 23.11.2009 nyt käsiteltävästä Euroopan neuvoston yleissopimuksesta. Siinä Krits esitti kansallista kehittämisohjelmaa yleissopimuksen velvoitteiden täyttämiseksi. Ohjelmassa tulisi keskittyä ehkäisevien ja korjaavien keinojen kehittämiseen ja siinä voimavarojen lisäämiseen. Säätiö viittaa myös 5.5.2009 oikeusministeriölle antamaansa lausuntoon seksuaalirikollisten hoitoa koskevaan työryhmämietintöön.

Vaikka lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomittujen rangaistusten lukumäärä on lyhyessä ajassa viisinkertaistunut, on kyselytutkimusten mukaan hyväksikäyttö kuitenkin vähentynyt. Syitä tähän työryhmän olisi ollut hyvä pohtia tehtyä tarkemmin. Tämä ehkä avaisi kontrollitoimien kasvun lisäksi niitä positiivisia tekijöitä yhteiskunnassa, joilla lapsiin kohdistuvaa seksuaalirikollisuutta voidaan vähentää.

Säätiö haluaa painottaa työryhmän tavoin, että rangaistusten merkitystä rikosten torjunnassa ei ole syytä ylikorostaa. Ehkäisevillä toimilla yhteiskunnan eri sektoreilla, hoidolla ja kuntoutuksella tulee olla merkittävä rooli toiminnan tehostamisessa.

Työryhmän mietinnön (s. 58) mukaan: Rikosseuraamusala pyrkii hillitsemään vankiluvun kasvua siirtämällä rangaistusten täytäntöönpanon painopistettä entistä enemmän yhdyskuntaseuraamusten suuntaan. Mietinnön mukaan yleissopimuksen edellyttämien tunnusmerkistömuutosten on arvioitu nostavan päivittäistä vankilukua keskimäärin 180 vangilla. Määrä on varsin suuri. Esim. vuonna 2008 voimaan tullut ja paljon keskustelua aiheuttanut rikoslain 2 a 6§:n muutos sakkorangaistusten muuntamisesta vankeudeksi vähensi päivittäistä vankilukua 20–30 vangilla. Tästäkin syystä ennaltaehkäisevien interventioiden kehittäminen – tai oikeastaan Suomen tilanteessa aloittaminen – olisi tärkeää rangaistusten kovenemisen vastapainona. Vankiluvun kasvua pyritään hillitsemään myös käyttämällä uusia, vapautteen sijoittuvia rangaistusten täytäntöönpanon muotoja. Näitä ovat mm. valvottu koevapaus ja ensi vuonna käyttöön otettava valvontarangaistus, jotka sisältävät myös toimintavelvoitteen. Seksuaalirikoksista tuomittujen osalta toimintavelvoitteeksi voitaisiin asettaa osallistuminen seksuaalirikoksia ehkäisevään hoitoon. Edellytys tietenkin on, että kyseistä hoitoa olisi tarjolla.

Säätiön näkökulmasta, kun työryhmä arvioi rangaistusten ankaroittamisen merkitsevän noin 10 miljoonan euron kustannusten kasvua vankeinhoidossa, olisi työryhmän pitänyt esittää myös vertailevaa arvioita siitä, millaisia ehkäiseviä ja korjaavia toimia vastaavalla panostuksella voitaisiin saada aikaan.

- Sivulla 21 työryhmä esittää pysyvää asiantuntijatyöryhmää, jonka tehtävänä on ohjeistaa, seurata ja kehittää lapsen seksuaalisen hyväksikäytön selvittämiseen liittyvien tutkimusten laatua. Kritis tukee esitystä, mutta katsoo, ettei asiantuntijaryhmän tehtävää tule rajata pelkästään tutkimusten laadun selvittämiseen, vaan että se laaja-alaisesti arvioisi tutkimuksen kautta olemassa olevaa järjestelmää ja sen kehittämistä. Riittäisi myös, että tällainen asiantutuntija-arvio laadittaisiin esimerkiksi viiden vuoden välein. Ryhmän organisoinnista voisi vasta Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL).
- 7 artikla, sivut 67–68: Ansiokasta esityksessä on se, että siinä - varovaisella tavalla mutta kuitenkin – hahmotellaan toimenpiteitä seksuaalirikoksia ehkäisevien interventioiden rakentamiseksi. Samoin kustannuksia pohdittaessa on osattu ottaa huomioon, että rikosten tekijöihin kohdentuvat interventiot osaltaan vähentävät rikosten käsittelystä ja uhrien auttamisesta aiheutuvia kustannuksia.

Säätiön näkökulmasta maahamme tulisi resurssoida vähintään yksi seksuaalirikollisten hoitoa ja kuntoutusta sekä koulutusta antava osaamiskeskus, jonka avulla maahan turvattaisiin aluekeskustasolla toimiva terapeuttien verkosto.

- Artiklat 15–17, sivut 84–90: Esityksessä käsitellään järjestelmällisesti ja kattavasti seuraamusmuodot, joihin seksuaalirikoksia ehkäiseviä interventioita voitaisiin liittää. Nykytilaa kuitenkin kuvaa varsin hyvin se, että ainoa toimintamuoto, jota tarkemmin kuvataan, on Rikosseuraamuslaitoksen toteuttama STOP-toimintaohjelma. Kuten esityksessä todetaan, vain hyvin rajattu määrä rangaistukseen tuomituista pääsee osallistumaan tähän ohjelmaan. Sivulla 89 mainitaan, että muillakin rikoksesta epäillyillä ja tuomituilla on mahdollisuus osallistua interventiotoimenpiteisiin ja viitataan esityksen aikaisempiin kohtiin. Näissä kohdissa kuitenkin todetaan, että seksuaalirikoksista tuomittujen pääsy esim. mielenterveyspalveluiden piiriin on käytännössä ollut hankalaa. Johtopäätös siis on, että nykyinen lainsäädäntö mahdollistaisi interventioiden liittämisen moniin seuraamusmuotoihin mutta tarvittavia interventioita ei ole kehitetty ja otettu käyttöön.

Säätiö pitää välttämättömänä, että myös lyhyttuomioisilla seksuaalirikollisilla olisi todellinen mahdollisuus päästä yhteiskunnan järjestämään toiminta- tai hoito-ohjelmaan. Tässä suhteessa Kritis:llä on odotuksia erityisesti oikeusministeriön yhdyskuntaseuraamuksia koskevan lainsäädännön kokonaisuudistusta selvittämään asetettuun toimikuntaan.

Säätiö pitää tärkeänä myös sosiaali- ja terveysministeriön tavoitetta seksuaalirikollisten hoidon ja hoitoon pääsyn parantamista järjestämällä riittävä määrä hoitopaikkoja. Ministeriön toimintaohjelmaan on myös kirjattu, että STOP-ohjelmaa jatketaan ja sille kehitetään avohoitoon soveltuvia jatkokuntoutusohjelmia. Kritis:n mielestä nämä kehittämistoimet tulisi toteuttaa samanaikaisesti nyt käsillä olevien lainsäädäntöuudistusten rinnalla.

Kriminaalihuollon tukisäätiö on osaltaan pyrkinyt edistämään seksuaalirikollisten tai syyllistymisvaarassa olevien mahdollisuuksia saada palveluja, joilla voidaan ehkäistä seksuaalirikoksia. Säätiö on toukokuussa 2010 jättänyt Raha-automaattiyhdistykselle avustusanomuksen nelivuotisesta hankkeesta Seksuaalirikoksia ehkäisevät ja uusimisriskiä vähentävät interventiot järjestöyhteistyönä.

Projektin päätavoitteena on tuottaa seksuaalirikoksia ehkäiseviä interventio- ja kuntoutusohjauspolkuja järjestöjen ja julkisen sektorin yhteistyöverkostossa. Tavoitteena on tuottaa ainakin suurimpiin kasvukeskuksiin kohderyhmän kanssa työskentelyyn tarvittava asiantuntemus. Rakennettavat toimintamallit räätälöidään toisaalta henkilöille, jotka ovat rikosoikeudellisten toimenpiteiden kohteena vapaudessa, jolloin keskeisenä uutena yhteistyökumppanina ovat tuomioistuimet. Toisaalta pyritään rakentamaan etsivän työn malli henkilöille, joilla on itseä häiritseviä väkivaltaisia seksuaalifantasioita mutta jotka eivät ole niitä toistaiseksi toteuttaneet tai joiden teot eivät ole tulleet viranomaisten tietoon. Etsivän työn kautta löydetyille henkilöille rakennetaan työskentelytapoja, joiden avulla uusien rikosten tai fantasioiden toteuttamisen todennäköisyys pienenee. Hankkeen avulla lisätään vapaudessa työskentelevien järjestöjen ja julkisen sektorin ammattihenkilöstön kykyä kohdata ja auttaa negatiivisia tunteita herättävä kohderyhmä.

Jukka Mäki
Toiminnanjohtaja